

ZŁOŻA KOPALIN W ZRÓWNOWAŻONYM PLANOWANIU PRZESTRZENNYM - KONCEPCJA PROJEKTU MINLAND

MINERAL DEPOSITS IN SUSTAINABLE LAND-USE PLANNING - CONCEPT OF MINLAND PROJECT

Alicja Kot-Niewiadomska - Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, Kraków

Projekt MinLand, realizowany w ramach programu Horyzont 2020, ma na celu zapewnienie dostępu do udokumentowanych nieeksploatowanych złóż kopalin oraz perspektywicznych obszarów ich występowania w obrębie Unii Europejskiej, tak aby teraz lub w przyszłości możliwe było prowadzenie dalszych prac eksploracyjnych i/lub eksploatacyjnych. Drogą do tego jest właściwa integracja polityki przestrzennej i surowcowej w krajach członkowskich wspólnoty. W perspektywie długoterminowej zapewni to stabilne i konkurencyjne dostawy surowców nieenergetycznych ze źródeł pierwotnych przy odpowiedniej promocji dobrych praktyk w działalności górniczej i jej akceptacji społecznej. Projekt realizuje zatem wyzwania stawiane przez Komisję Europejską w zakresie szeroko pojętego bezpieczeństwa surowcowego państw członkowskich dla obecnych i przyszłych pokoleń.

Słowa kluczowe: projekt MinLand, złoża kopalin, obszary perspektywiczne, planowanie przestrzenne, polityka surowcowa

MinLand Project, implemented within Horizon 2020 program, aims to develop tools for ensuring access to documented unexploited mineral deposits and prognostic areas in European Union. This is to ensure the possibility of conducting further exploration and/or exploitation works now and in the future. The way to achieve this goal is the proper integration of land use policy and mineral policy in member countries. In the long-term, this will ensure stable and competitive supply of raw materials from EU primary sources, while promoting good practices in mining activity and its social acceptance. The project meets the challenges posed by the European Commission in the field of the raw materials security of Member States for present and future generations.

Keywords: MinLand Project, mineral deposits, prognostic areas, spatial planning, mineral resources policy

Wstęp

Podstawowym dokumentem precyzującym obecne kierunki polityki surowcowej Unii Europejskiej jest ogłoszona w 2008 roku „Inicjatywa na rzecz surowców – zaspokajanie kluczowych potrzeb w celu stymulowania wzrostu i tworzenia miejsc pracy w Europie” (Raw Materials Initiative... 2008). W dokumencie przedstawiono szczegółową analizę popytu na surowce nieenergetyczne, ich podaży, sygnalizując jednocześnie, że Unia stoi przed fundamentalnymi zmianami na rynkach światowych w zakresie dostępności surowców i kształtowania się ich cen. W związku z powyższym, jednym z trzech filarów zakreślonej polityki surowcowej stało się zapewnienie dostępu do pierwotnych i wtórnych źródeł surowców mineralnych. Brak społecznej akceptacji dla działalności górniczej, intensywny rozwój miast i związanej z nimi infrastruktury; rolnictwo i ochrona przyrody, powodują, że powierzchnia terenów dostępnych dla poszukiwań złóż i ewentualnej ich eksploatacji staje się coraz bardziej ograniczona. W sposób bezpośredni może to w przyszłości wpływać na bezpieczeństwo surowcowe Unii Europejskiej. Z związku z tym, włączenie tej polityki do systemu planowania przestrzennego na różnych szczeblach (unijnym, krajowym

i regionalnym/lokalnym), staje się kluczowym elementem dla osiągnięcia celów „Inicjatywy na rzecz surowców” oraz zapewnienia w tym zakresie konkurencyjności. Działania te wpisują się również w założenia strategii Europa 2020 – „Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu” (Strategia 2020). Jednym z projektów przewodnich tej strategii jest „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”, zawarty w filarze drugim dokumentu – „Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej”. W perspektywie długoterminowej, działania te będą miały decydujące znaczenie dla powodzenia partnerstwa lizbońskiego na rzecz wzrostu i zatrudnienia.

Wyzwania stawiane przez Komisję Europejską, w zakresie szeroko pojętego bezpieczeństwa surowcowego państw członkowskich, podejmuje dwuletni projekt MinLand – uruchomiony 1 grudnia 2017 roku i finansowany w ramach Programu Badań i Rozwoju Komisji Europejskiej Horyzont 2020 (MinLand 2017a). Głównym celem projektu jest wypracowanie narzędzi prawnych i formalnych, które zapewnią dostęp do złóż kopalin (m.in. będących źródłem surowców krytycznych) i obszarów perspektywicznych, umożliwiającą prowadzenie dalszych prac

eksploracyjnych i eksploatacyjnych. Głównym kryterium ma być zatem zapewnienie odpowiedniej polityki planowania przestrzennego, zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju, w którym złoża kopalni i działalność górnictwa będą występować na równi z innymi zasobami naturalnymi środowiska i formami użytkowania terenu.

Cel i przedmiot projektu

Projekt MinLand realizowany jest jako zwycięska propozycja konkursowa w obrębie filaru „Wyzwania społeczne” część „Działania w dziedzinie klimatu, środowisko, efektywne gospodarowanie zasobami i surowcami mineralnymi” (ang. „Societal Challenges”; „Climate action, environment, resource efficiency and raw materials”) Programu Horyzont 2020. Jest to zadanie SC5-15-2016-2017 („Zielona gospodarka” ang. „Greening economy”) – „Mineral resources in sustainable land-use planning”. Zgodnie z założeniami programu są to działania wspierające politykę surowcową. Projekt stanowi niejako odpowiedź na priorytet IIA Strategicznego Planu Implementacji Europejskiego Partnerstwa Innowacji w zakresie Surowców Mineralnych (Strategic Implementation..., 2013), a jego celem jest zapewnienie stabilnych i konkurencyjnych dostaw surowców ze źródeł UE przy jednoczesnej promocji dobrych praktyk w działalności górniczej i jej akceptacji społecznej.

Międzynarodowe konsorcjum projektu MinLand składa się z 22 instytucji z 12 krajów Unii Europejskiej (Austria, Belgia, Francja, Finlandia, Grecja, Holandia, Hiszpania, Irlandia, Polska, Portugalia, Szwecja, Włochy) oraz Norwegii. Koordynatorem projektu jest Szwedzka Służba Geologiczna (www.eurogeologists.eu). Z ramienia Polski występuje Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN z Krakowa. Projekt korzysta z bogatego doświadczenia licznych partnerów reprezentujących służby geologiczne, jednostki naukowo-badawcze, przedsiębiorstwa górnicze i stowarzyszenia, w tym również Europejską Federację Geologów. Szerokie grono podmiotów, wsparte aktywnością projektu w portalach społecznościowych, powoduje, że jego założenia i rezultaty będą szeroko dyskutowane i rozpowszechniane w obrębie UE, co w przyszłości może ułatwić wdrożenie zaproponowanych rozwiązań.

Długookresowym, nadrzędnym celem projektu MinLand jest zapewnienie dostępu do aktualnie udokumentowanych nieeksploatowanych złóż oraz perspektywicznych obszarów ich występowania, w celu umożliwienia przeprowadzenia dalszych prac eksploracyjnych i/lub eksploatacyjnych teraz i w przyszłości. Przedmiotem projektu są więc z jednej strony złoża jako pierwotne źródła rud metali, surowców skalnych i chemicznych (projekt nie obejmuje surowców energetycznych), z drugiej natomiast system planowania przestrzennego. Właściwe powiązanie tych elementów stanowi ważny etap w zapewnieniu bezpieczeństwa surowcowego krajów UE.

Osiągnięcie głównego celu projektu wymaga kilkustopniowych działań, wiążących się z realizacją celów szczegółowych. Pierwszym z nich jest zgromadzenie i uporządkowanie wiedzy na temat: aktualnych polityk surowcowych i systemów planowania przestrzennego krajów UE, zakończonych i bieżących projektów unijnych związanych z tematyką surowcową, baz danych złóż kopalni oraz dobrych praktyk w zakresie użytkowania terenu na etapie poszukiwań, eksploatacji i likwidacji kopalni.

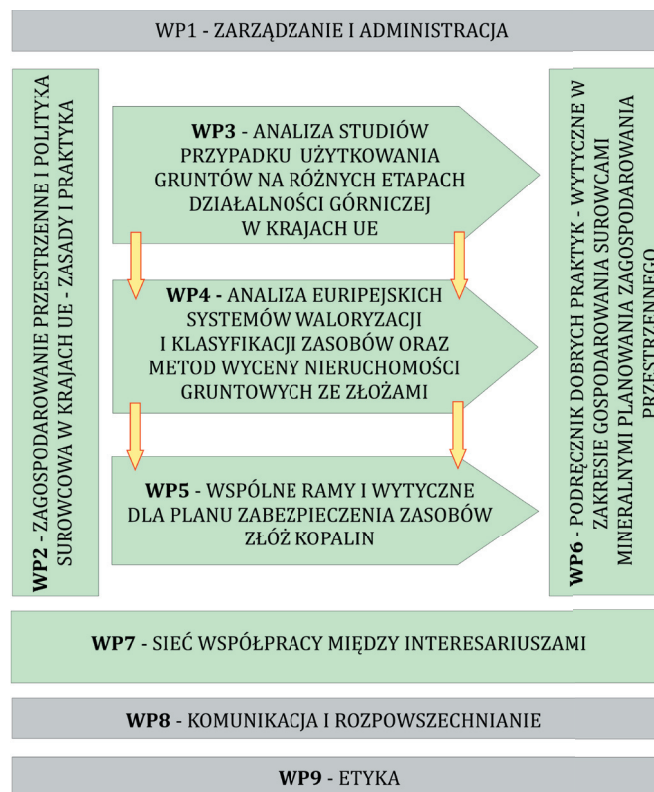
Za drugi cel przyjęto potrzebę sformułowania wytycznych dotyczących właściwego powiązania polityk surowcowych i przestrzennych. W nawiązaniu do rezultatów – zakończonego w styczniu 2018 roku – projektu MINATURA2020, zachodzi konieczność powiązania wytypowanych Złóż Kopalni o Znaczeniu Publicznym (ang. *Mineral Deposits of Public Importance, MDoPI*) z problemem zabezpieczenia dostaw surowców mineralnych oraz konsekwencje tych działań dla systemu planowania przestrzennego. Projekt MinLand ma również za zadanie wzmocnić, utrwalić i szeroko promować najlepsze praktyki w zakresie użytkowania gruntów podczas prowadzenia zarówno działalności poszukiwawczej, wydobywczej i rekultywacyjnej. Jako czwarty cel przyjęto stworzenie sieci współpracy i wymiany doświadczeń oraz wiedzy wśród zainteresowanych stron praktycznie związanych z działalnością górniczą i planowaniem przestrzennym. Wśród nich powinni znaleźć się m.in. planiści, urbaniści, urzędy górnicze, przedstawiciele przedsiębiorstw górniczych, także władz na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym.

Zakres i struktura projektu

Projekt MinLand składa się z dziewięciu zadań roboczych (ang. *Work Package – WP*), z których sześć stanowią zadania merytoryczne – WP2, WP3, WP4, WP5, WP6; trzy pozostałe mają charakter zadań wspierających – WP1, WP8, WP9 (rys. 1).

Wśród zadań merytorycznych wydzielone zostały:

- **WP2** – Zagospodarowanie przestrzenne – zasady i praktyka w krajach UE w kontekście prowadzenia działalności górniczej
- **WP3** – Analiza studiów przypadków w zakresie użytkowania gruntów i planowania przestrzennego na etapie poszukiwania, rozpoznawania, eksploatacji złóż kopalni

Rys. 1. Struktura projektu MinLand (MinLand 2017b)
Fig. 1. Structure of MinLand Project (MinLand 2017b)

i rekultywacji terenów pogórnich

- **WP4** – Analiza systemów/schematów klasyfikacji zasobów złóż kopalni w Europie oraz wyceny nieruchomości gruntowych ze złożem
- **WP5** – Zapewnienie ochrony złóż kopalni w kontekście szeroko pojętego zrównoważonego rozwoju – wspólne wytyczne
- **WP6** – Podręcznik dobrych praktyk
- **WP7** – Tworzenie sieci współpracy pomiędzy interesariuszami reprezentującymi zagadnienia związane z planowaniem przestrzennym i polityką surowcową krajów.

W ramach pakietu roboczego **WP2** przestudiowane i zweryfikowane zostaną obowiązujące w krajach europejskich polityki związane z planowaniem przestrzennym i gospodarowaniem surowcami mineralnymi na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim. Chodzi o zgromadzenie i uporządkowanie informacji na temat dostępnych danych w zakresie złóż kopalni, perspektywicznych obszarów ich występowania oraz użytkowania gruntów w Europie. Zakłada się, że tak przygotowane dane będą miały zastosowanie do dalszych analiz i prac realizowanych w kolejnych etapach. Zgodnie z założeniami projektu MinLand, pakiet ten ma w dużej mierze korzystać z zakończonych i bieżących projektów unijnych obejmujących szeroko pojętą tematykę surowców mineralnych. Wśród nich cennym źródłem informacji mają być projekty: MINLEX i MINATURA2020, ale również MINGUIDE, Minerals4EU i MICA.

Głównym celem pakietu **WP3** jest wnioskowanie, w jaki sposób złoża kopalni i działalność poszukiwawczo-wydobycza z nimi związane są aktualnie uwzględniane w procesach planowania przestrzennego na szczeblu regionalnym, krajowym, lub europejskim. W tym celu partnerzy realizujący projekt MinLand zobowiązani zostali do wytypowania właściwych studiów przypadków, obrazujących problematykę różnorodnych, innych niż górnicze, kierunków użytkowania gruntów na etapie poszukiwania, rozpoznawania złóż kopalni i obszarów perspektywicznych, eksploatacji, również rekultywacji terenów pogórnich. Wśród wytypowanych obiektów znalazły się m.in.: portugalska kopalnia rud polimetalicznych Neves-Corvo, fińska kopalnia niklu Kevitsa, szwedzki rejon górniczy Boliden, hiszpańskie kopalnie kruszywa naturalnych w północnej części kraju, projekt dotyczący zagospodarowania złoża fluorytu Storuman w Szwecji (*greenfield*) czy też złoża rud żelaza Hannukainen (Finalndia, *brownfield*). Jako studium przypadku zaproponowano portugalską metodologię uwzględniania złóż kopalni w systemie planowania przestrzennego oraz krajowe podejście reprezentowane przez Austrię (*The Austrian Mineral Resources Plan*) i północną Norwegię (Nordland) czy krajową politykę zakresie gospodarowania złożami kruszywa naturalnych w Holandii i rudami cynku i ołowiu w Irlandii. W Polsce, dla pakietu WP3, wskazano Kopalnię Wapienia „Czatkowice” (Grupa Tauron). O wyborze zadecydowały skomplikowane uwarunkowania środowiskowo-przestrzenne, w jakich – z sukcesem – przyszło funkcjonować tej kopalni. Wymienić tu należy m.in. eksploatację w granicach parku krajobrazowego, w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru Natura-2000 oraz rezerwatu przyrody, na terenach lasów ochronnych i w bliskim sąsiedztwie zabudowy mieszkalnej.

W ramach pakietu **WP4** charakterystyce poddane zostaną stosowane w Europie systemy waloryzacji i klasyfikacji zasobów (m.in. *United Nations Framework Classification UNFC*

oraz *Pan-European Reserves&Resources Reporting PERC*) oraz sposoby wyceny nieruchomości gruntowych ze złożami, wraz ze szczegółową charakterystyką metodologii na jakich klasyfikacje te bazują. Z punktu widzenia celów projektu MinLand istotne jest szczególnie, w jaki sposób zasoby są identyfikowane i opisywane, nie tylko w wymiarze geologicznym i ekonomicznym, ale również społecznym i środowiskowym oraz jakie to może mieć konsekwencje w planowaniu przestrzennym i wyznaczaniu kierunków użytkowania terenu. Na tym etapie projektu przeanalizowane zostaną formalne wymagania związane z udziałem społeczeństwa w procedurach planowania przestrzennego, w tym podejmowania decyzji o kierunkach użytkowania terenu. Wybrane przypadki opisane zostaną na podstawie przykładów dostarczonych w ramach pakietu (WP3), ale także pakietu drugiego projektu MICA (*Mineral Intelligence Capacity Analysis*) – *Identification of Stakeholders and their Needs* (MICA 2017).

Najważniejszą częścią projektu jest pakiet **WP5**, w ramach którego zaproponowane zostaną narzędzia mające zapewnić ochronę złóż kopalni i obszarów perspektywicznych, w szerszym kontekście ochrony zasobów naturalnych, poprzez właściwie realizowaną politykę przestrzenną. Proponowany proces ochrony złóż ma być jasny i czytelny, zarówno dla decydentów jak strony społecznej, tak aby strony były świadome konsekwencji dokonywanych wyborów (np. pomiędzy górniczym a innym niż górniczym kierunkiem zagospodarowania danego terenu). Zostaną wypracowane wspólne ramy (zgodnie z metodologią LFA, ang. „*logical framework approach*”), pozwalające uporządkować dyskurs społeczny i zrationalizować zarządzanie ryzykiem społecznym w kontekście dostaw surowców mineralnych. Pakiet ten ma również na celu opracowanie zestawu wskaźników służących w przyszłości do oceny efektywności prowadzonej ochrony złóż kopalni na szczeblu krajowym.

Niemniej ważnym w projekcie MinLand jest pakiet **WP6**, który nadzorował będzie proces formułowania i rozwoju jednego z najważniejszych rezultatów projektu, jakim ma być tzw. podręcznik dobrych praktyk. Będzie on zwierniał kompleksowe wytyczne dla decydentów krajów UE w zakresie gospodarowania surowcami mineralnymi i planowania zagospodarowania przestrzennego. Pakiet ten będzie zbiorem przykładów, których charakterystyka zawarta zostanie w trzecim pakiecie roboczym (WP3). Ich znaczenie i rola będą omawiane podczas odpowiednich warsztatów i webinarów opartych na metodzie określanej jako „*peer learning*” – „partnerskie uczenie się”. Ideą jej jest wspólna nauka, oparta na wymianie informacji, doświadczeń, konfrontacji poglądów i dochodzenia do wspólnego wniosku, a nawet celu wśród osób zajmujących się zblizoną dziedziną.

Ostatni merytoryczny pakiet – **WP7** – ma na celu stworzenie silnej sieci współpracy pomiędzy ekspertami aktywnie związanymi z systemem planowania przestrzennego i polityką surowcową w krajach UE na szczeblach krajowych i regionalnych/lokalnych. Członkowie sieci zostaną przydzieleni do pięciu grup eksperckich: władze krajowe/regionalne/ lokalne, przemysł, instytucje i organizacje naukowo-badawcze, instytucje publiczne/społeczne, służby geologiczne. Szczególnie istotna z punktu widzenia głównego celu projektu jest pierwsza grupa, obejmująca decydentów z dziedziny planowania przestrzennego i polityki surowcowej poszczególnych krajów UE. Pakiet WP7 zapewni ekspertom możliwość stałych konsultacji i wymiany informacji w całym okresie realizacji projektu.

Przesłanki do realizacji projektu w Polsce

Potrzeba wypracowania odpowiednich narzędzi ochrony złóż kopalin w Polsce poprzez właściwie realizowaną gospodarkę przestrzenną, dyskutowana jest, zarówno w przestrzeni publicznej, jak i w literaturze przedmiotu, już od ponad 30 lat. Pomimo wielu ważnych kroków jakie w tym czasie zostały podjęte, m.in. projekt ustawy o ochronie złóż (Nieć, Radwanek-Bąk 2011), opracowanie metod waloryzacji kopalin skalnych (Nieć i in. 2013, Nieć, Radwanek-Bąk 2014, Galos i in. 2016) i energetycznych (np. Uberman 2011), wykaz złóż kopalin strategicznych w postaci „Białej Księgi Ochrony Złóż Kopalin (2015), odpowiednie zintegrowanie polityki przestrzennej i polityki związanej z gospodarką surowcami mineralnymi w Polsce ciągle jest nierozwiązanym problemem. Zabezpieczenie dostępności terenów, nad złożami kopalin (lub perspektywiczne obszary ich występowania) przed takimi formami zagospodarowania, które mogłyby uniemożliwić i/lub utrudnić przyszłe ich wykorzystanie, jest jednym z najważniejszych działań w szeroko pojętej ochronie złóż (Nieć, Radwanek-Bąk 2011). W istocie problem tejże ochrony sprowadza się do nakazu stworzenia takich uwarunkowań prawnych, które zapewnią możliwość podjęcia decyzji niezbędnych do prowadzenia działalności w zakresie wydobywania kopalin ze złóż w racjonalnym przedziale czasowym. Wymagania te można też interpretować jako zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa surowcowego kraju, w tym bezpieczeństwa energetycznego (Lipiński 2015). Narzędziami ochrony nieeksploatowanych złóż kopalin zgodnie z polskim prawem są przede wszystkim dokumenty z zakresu planowania przestrzennego, a w szczególności sporządzane przez gminy studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Zasady tej ochrony określają obowiązujące w tym zakresie regulacje ustawowe oraz wiążące się z nimi orzecznictwo (Wiland 2015a). Istniejący stan prawny obciążony jest niestety poważnymi wadami, powodującymi, że ochrona wielu złóż jest nieskuteczna (Lipiński 2015). Zapisy prawne regulujące tę kwestię są niejednoznaczne i rozproszone w wielu aktach prawnych. Dodatkowo rzeczywista spójność systemu planowania przestrzennego w Polsce jest bardzo słaba, a przenoszenie rozstrzygnięć z dokumentów wyższego rzędu (planów zagospodarowania przestrzennego województw) do aktów prawa miejscowego jest dotychczas mało skuteczne (Wiland 2015b). Przyjęte cele projektu MinLand wydają się być zatem zgodne z potrzebami z występującymi w kraju w zakresie długoterminowego zabezpieczenia dostępu do złóż i obszarów perspektywicznych.

Założenia projektu MinLand zgodne są z procedowanym aktualnie w Polsce Projektem Polityki Surowcowej Państwa (2018) (dalej Projektem), który w ostatnich miesiącach podlega szeroko zakrojonym konsultacjom społecznym. Polityka Surowcowa Państwa (PSP) to jeden z kluczowych projektów wskazanych w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR 2017), który według tego dokumentu znalazł się w kompetencji Ministerstwa Środowiska. Według Projektu (2018) nadrzędnym celem polityki surowcowej kraju jest zapewnienie dostępu do niezbędnych surowców, zarówno obecnie, jak i w perspektywie wieloletniej, uwzględniającej potrzeby przyszłych pokoleń. Dokument ma zapewnić odpowiednie do tego narzędzia i działania. Do osiągnięcia tego celu konieczne jest m.in. długoterminowe planowanie przestrzenne,

prowadzone we współpracy z lokalnym społeczeństwem. Jest to przedmiotem drugiego filaru PSP zatytułowanego „*Pozy-skiwanie surowców ze złóż kopalin i ciepło ziemi*”. W jego obrębie jednym z planowanych działań jest „*Ochrona złóż kopalin i gospodarka nimi w kontekście systemu planowania przestrzennego i uwarunkowań prawnych*”. W ramach tego działania Projekt (2018) zakłada wprowadzenie:

- waloryzacji złóż kopalin w celu wytypowania złóż o istotnym znaczeniu dla gospodarki krajowej i regionalnej,
- ram prawnych dla właściwej ochrony złóż o istotnym znaczeniu dla gospodarki krajowej i regionalnej,
- optymalnych procedur selekcji złóż o istotnym znaczeniu dla gospodarki krajowej i regionalnej w dokumentach planistycznych celem ich ochrony,
- obowiązku planistycznego dla wytypowanych obszarów złóż o istotnym znaczeniu dla gospodarki krajowej i regionalnej.

Dostosowanie systemu planowania przestrzennego do potrzeb skutecznej ochrony złóż kopalin (w tym przed nieodwracalną utratą zasobów) oraz dla zapewnienia dostępu do tych zasobów w perspektywie wieloletniej, jest również przedmiotem VIII filaru PSP – „*Ryzyko i planowanie inwestycji*” (Projekt 2018). W tym też filarze zakłada się działania mające na celu zmniejszenie ryzyka inwestycyjnego przez skrócenie procesu uzyskiwania decyzji środowiskowej, decyzji koncesyjnej oraz ewentualnych zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Analogicznych rezultatów oczekuje się również od projektu MinLand, którego realizacja powinna skutkować bardziej przejrzystymi i transparentnymi procedurami uzyskiwania pozwoleń (koncesji) na poszukiwanie, rozpoznawanie i eksploatację złóż kopalin w krajach UE (MinLand 2017b).

Równoległe z Projektem Polityki Surowcowej Państwa, konsultowany jest również projekt Kodeksu Urbanistyczno-Budowlanego (Kodeks 2017). Ostatnia jego wersja pochodzi z 23 listopada 2017 roku i jest efektem prowadzonych konsultacji publicznych i uzgodnień międzyresortowych (www.mib.gov.pl). Kodeks urbanistyczno-budowlany stanowić ma kompleksowy zbiór zasad korzystania z polskiej przestrzeni. Zastąpi szereg obowiązujących ustaw, przede wszystkim: ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Prawo budowlane, tzw. specustawy inwestycyjne oraz znaczną część ustawy o gospodarce nieruchomościami. Obejmie zakresem regulacji sprawę planowania przestrzennego na wszystkich poziomach, oraz szereg zagadnień, w tym również wszystkie kwestie dotyczące inwestycji celu publicznego. Biorąc pod uwagę, że aktualnie ustawa z dnia 27 marca 2003 o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U.2003.80.717) jest jedną z trzech najważniejszych podejmujących próbę formalnej regulacji ochrony złóż kopalin w Polsce (poza ustawami Prawo ochrony środowiska i Prawo geologiczne i górnicze), jakiegokolwiek zmiany w niej wprowadzane muszą uwzględniać konieczność zabezpieczenia dostępu do złóż i obszarów perspektywicznych. Z tego punktu widzenia właściwe wydaje się, proponowane w projekcie, np. ograniczenie zabudowy rozproszonej i dążenia do zwartości zabudowy, wzmocnienie roli studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz wojewódzkich planów zagospodarowania przestrzennego (Kodeks 2017). Istotne jest jednak, aby w szczególności zapisy te zabezpieczyły dostęp do złóż kopalin i obszarów perspektywicznych oraz ułatwiały potencjalnemu przedsiębiorcy górniczemu podjęcie działań poszukiwawczych,

rozpoznawczych lub wydobywczych. Etap konsultacji – na jakim obecnie znajduje się przywoływany dokument – jest najważniejszym do zaproponowania odpowiednich zapisów w tym zakresie.

Analizując przesłanki, a zarazem potrzebę i możliwości realizacji projektu MinLand w Polsce, warto nadmienić, że była ona również członkiem konsorcjum realizującego w latach 2015–2108 projekt MINATURA2020, z którego rezultatów czerpać ma bieżący projekt. Będąc liderem jednego z zadań, w ramach pakietu roboczego WP2 Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi PAN (reprezentującego Polskę) zobowiązany był m.in. do sformułowania kryteriów umożliwiających wytypowanie Złóż Kopalini o Znaczeniu Publicznym (ang. *Mineral Deposits of Public Importance, MDoPI*) (Galos i in. 2016) oraz testowanie zaproponowanej metodyki na wybranym studium przypadku. Zgodnie z koncepcją projektu MinLand, właściwa ocena i waloryzacja złóż kopalini i/lub obszarów perspektywicznych to podstawowy element właściwej integracji polityki przestrzennej i surowcowej.

Podsumowanie

Stały dostęp do odpowiedniej ilości surowców o pożądanej jakości jest istotnym czynnikiem zapewniającym zrównoważony rozwój i ciągłość procesów gospodarczych, zarówno w ujęciu krajowym, jak i globalnym. Polska, jako członek UE, zobowiązana jest do realizacji działań mających na celu zapewnienie jej bezpieczeństwa surowcowego teraz i w przyszłości. Koncepcję tę wspiera, poprzez swoje cele i założenia, Projekt MinLand, którego zadaniem jest stworzenie wytycznych do właściwej integracji polityki przestrzennej i surowcowej. W dalszej perspektywie zapewni to dostęp UE do jej pierwotnych źródeł surowców mineralnych, m.in. tych, które zaliczone zostały do grupy surowców krytycznych. Koncepcja projektu MinLand zbudowana została na kilku zasadniczych filarach:

- liczne i doświadczone grono instytucji tworzących konsorcjum projektu,
- przegląd istniejących (w krajach europejskich) baz da-

nych na temat złóż kopalini i obszarów perspektywicznych oraz form użytkowania terenu (nawiązanie do dyrektywy INSPIRE),

- studia przypadków obrazujące aktualne praktyki w zakresie użytkowania terenu na etapie poszukiwania, rozpoznawania i eksploatacji kopalini,
- rzetelna ocena złóż kopalini i obszarów perspektywicznych – tych, które miałyby podlegać ochronie – w porównaniu z innymi formami użytkowania terenu,
- rozwój silnej sieci współpracy między interesariuszami,
- metoda „peer learning” i wytyczne zakresie właściwej integracji polityki przestrzennej i surowcowej uwzględniające obecne użytkowanie terenu i wyzwania związane z potrzebą ochrony złóż kopalini,
- nawiązanie do realizowanych projektów z zakresu gospodarowania surowcami mineralnymi i czerpanie z ich rezultatów.

Zakłada się, że realizacja projektu MinLand pozwoli na osiągnięcie celów *European Innovation Partnership* (EIP) w zakresie surowców mineralnych, w szczególności pod względem poprawy warunków dla zrównoważonego dostępu do surowców i ich dostaw w obrębie UE. Ma to zostać osiągnięte przede wszystkim poprzez bardziej przejrzyste, i wydajne (w wymiarze czasowym) procedury uzyskiwania pozwoleń (koncesji) na poszukiwanie, rozpoznawanie i eksploatację złóż kopalini oraz poprzez efektywniejszy system planowania przestrzennego w krajach członkowskich. Ten z kolei oparty powinien być na szerokiej i dogłębnej wiedzy geologicznej na temat udokumentowanych złóż kopalini i perspektywicznych obszarów ich występowania. W perspektywie długoterminowej oczekuje się, że wdrożone rezultaty projektu MinLand zapewnią dostęp do złóż na równi z innymi zasobami naturalnymi środowiska przy jednoczesnym wdrażaniu zmieniających się w czasie uwarunkowań prawnych z zakresu ochrony środowiska. Wszelkie działania w tym zakresie powinny odbywać się z poszanowaniem środowiska naturalnego, tak aby wszystkie jego zasoby w równym stopniu służyły obecnym i przyszłym pokoleniom.

Artykuł powstał w ramach projektu MinLand, finansowanego z unijnego programu badawczo-innowacyjnego Horyzont2020, umowa nr 776676.

Literatura

- [1] *Biała Księga Ochrony Złóż Kopalini*. Ministerstwo Środowiska. Warszawa 2015
- [2] Galos i in. 2016 – Galos K., Kot-Niewiadomska A., Nieć M. *MINATURA2020 Project*. MINATURA Deliverable 2.2. Set of qualifying conditions for a harmonised mapping framework (HMF) for each type of mineral (maszynopis)
- [3] Kodeks 2017 – *Projekt Kodeksu urbanistyczno-budowlanego*. Ministerstwo Budownictwa i Infrastruktury. Warszawa. [z:] www.mib.gov.pl
- [4] Lipiński A., 2015 – *Niektóre problemy ochrony złóż kopalini w planowaniu przestrzennym*. Zeszyty Naukowe IGSMiE PAN, nr 91, s.: 135-178)
- [5] MICA 2017 – *MICA Project*. MICA Deliverable 2.2. Stakeholder Needs. (final version). [z:] www.mica-project.eu
- [6] MinLand 2017a – *MINLAND Project: Mineral Resources in Sustainable Land-Use Planning*. First Press Release. Brussels 2017
- [7] MinLand 2017b – Grant agreement number 776679 – MinLand. European Commission. Brussels 2017

- [8] Nieć i in. 2013 – *Waloryzacja niezagospodarowanych złóż kopalin skalnych w Polsce*. Poltegor Instytut. Kraków-Wrocław
- [9] Nieć M., Radwanek-Bąk B., 2011 – Propozycja ustawowej ochrony niezagospodarowanych złóż kopalin. Materiały do dyskusji. Polska Akademia Nauk, Komitet Zrównoważonej Gospodarki Surowcami Mineralnymi. Kraków
- [10] Nieć M., Radwanek-Bąk B., 2014 – Ochrona i racjonalne wykorzystanie złóż kopalin. Wyd. IGSMiE. PAN. Kraków
- [11] Projekt 2018 – Projekt Polityki Surowcowej Państwa. Ministerstwo Środowisko. Wydawnictwo PIG-PIB. Warszawa
- [12] Raw Materials Initiative...2008 – Raw materials initiative– meeting our critical needs for growth and jobs in Europe. European Commission Communication COM(2008) 699
- [13] SOR 2017 – Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.). Ministerstwo Rozwoju. Warszawa
- [14] Strategia 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Komunikat Komisji Europejskiej (2010)
- [15] Strategic Implementation Plan for the European Innovation Partnership on Raw Materials. European Commission, 2013
- [16] Uberman R., 2011 – Waloryzacja złóż węgla brunatnego dla prawnej ich ochrony. *Polityka Energetyczna*. T. 11, z. 2, s.: 415–425
- [17] Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U.2003.80.717 ze zm.
- [18] Wiland M. 2015a – Złóża kopalin i ich wydobywanie a planowanie i zagospodarowanie przestrzenne. *Zeszyty Naukowe IGSMiE PAN*
- [19] Wiland M. 2015b – Postępowanie koncesyjne a dokumenty planowania przestrzennego. *Mining Science – Mineral Aggregates*, vol. 22, 1, s.: 159–171.
- [20] www.mib.gov.pl
- [21] www.eurogeologists.eu

Kopalnia Biała Góra

z arch. Kopalni